

Мельник А. А. Определение административными судами подсудности в отношении отдельных категорий дел

На основании выборочного обзора судебной практики рассмотрения дел Высшим административным судом Украины проанализированы такие категории судебных споров с участием органов государственной власти относительно определения подсудности административных дел по правилам административного судопроизводства, как споры об обжаловании решений, действий, нарушающих права, свободы и законные интересы лиц; принятие, прохождение и увольнение со службы; реализацию компетенции в сфере управления; заключение и исполнение административного договора; неправомерное привлечение к административной ответственности; признание актов органов государственной власти недействительным и возмещение причиненных убытков.

Ключевые слова: подсудность, административное дело, административный процесс, публично-правовой спор.

Melnyk A. A. Administrative courts defining jurisdiction in respect of certain categories of cases

On the grounds of selective review of judicial proceedings by the High Administrative Court of Ukraine, the following categories of judicial disputes with a part of public authorities as to defining the jurisdiction of administrative cases under the rules of administrative justice are analyzed: disputes appealing against decisions violating the rights, freedoms and lawful interests of individuals; adoption, service and dismissal from service; the implementation of competence in management; the conclusion and implementation of administrative agreement; illegal bringing to administrative liability; recognition of the acts of state power organs invalid and redress.

Key words: jurisdiction, administrative case, administrative proceeding, public and legal dispute.

Стаття надійшла 01 квітня 2013 р.

УДК 342.9 (4УК)

Л. О. Остапенко

**ОХОРОНА ПРАЦІ
ТА ЇЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ**

Висвітлюються питання державної політики в галузі охорони праці та забезпечення захисту прав працюючих на належні, безпечні й здорові умови праці. Розглянуто питання щодо організації охорони праці, обов'язків роботодавців створювати належні умови праці, а також можливості сучасного адміністративно-правового захисту праці в Україні.

Ключові слова: охорона праці, адміністративно-правовий захист, адміністративна відповідальність.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток трудових відносин в Україні характеризується появою не лише нових галузей господарства, але й забезпеченням його виробничої діяльності новими технологіями, обладнанням, інструментами, що вимагає нових підходів у вирішенні питань, пов'язаних з охороною праці.

Існуючі на сьогодні норми адміністративного, кримінального законодавства України не повною мірою здійснені захищати такі відносини. Одним із кроків у вирішенні питань охорони праці є вдосконалення її адміністративно-правового захисту.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні поняття охорони праці та її правового захисту на основі чинного адміністративного законодавства України.

У зв'язку з цим запропоновано авторське бачення та підходи щодо поліпшення адміністративно-правового захисту в галузі охорони праці.

Стан дослідження. Проблеми, що пов'язані з охороною праці, фрагментарно розглядалися в наукових працях спеціалістів у галузі охорони праці (В. В. Жернаков, П. І. Жигалкін, П. А. Бущенко, І. А. Встухова та ін.). Питання адміністративно-карної охорони праці мають окреме правове регулювання в чинному адміністративному законодавстві України (зі змінами і доповненнями), вони досліджувалися у працях В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка і були присвячені загальним питанням правового захисту прав громадян та їх нормативно-правовому регулюванню.

Виклад основних положень. Серед природних прав людини і громадянина є захист його життя, здоров'я та інших благ. Держава за допомогою правових актів формує, закріплює засоби та процедуру реалізації прав людини, в тому числі й у сфері охорони праці. Юридичний захист права людини в галузі охорони праці спрямований на запобігання вчинення правопорушень посадовими особами. Адміністративне право і законодавство, захищаючи право громадян на працю та її охорону використовує засоби, за допомогою яких усуваються недоліки в діяльності органів державної влади і управління.

Право на працю без належної її охорони може мати лише декларативний зміст. Державна політика України передбачає, що реалізація вказаного права можлива лише за наявності належних, безпечних та здорових умов праці.

Обов'язок держави – створити належні умови праці (с. 43 Конституції України) [1]. Конституції нових держав Європи та Азії закріплюють право своїх громадян на «здорові та безпечні умови праці» (ст. 41 Конституції республіки Білорусь) [2, с. 413], «право на працю в умовах, що відповідають вимогам безпеки та гігієни» (ст. 37 Конституції Російської Федерації) [2, с. 413], «право громадян на постійне поліпшення умов безпеки, охорони та гігієни праці» (ст. 70 Конституції Республіки Польща) [2, с. 258], «держава здійснює контроль за умовами праці» (ст. 29 Конституції Естонської Республіки) [2, с. 8], «Громадяни мають право на справедливі умови праці» (ст. 28 Конституції Чеської Республіки) [2, с. 298]. Це означає, що Конституції вказаних держав насамперед надають перевагу щодо створення «безпечних», «здорових», «задовільних», «справедливих» умов праці. Зазначимо, що поняття «умови праці» за своїм змістом є більш широким від «охорони праці» і охоплює, як вважають В. В. Жернаков, С. М. Прилипко та О. М. Ярошенко, «різні елементи виробничої і соціально-психологічної атмосфери на підприємствах, установах, організаціях. Властивим для нього є права і обов'язки працівників, режим праці і відпочинку, оплата праці, форми заохочення та інше» [3, с. 85].

«Вузкий» зміст відносин у сфері охорони праці має своє закріплення у правових нормах, що регулюють:

1) організаційно-технічні заходи охорони праці на підприємствах, установах, організаціях;

2) підготовку і прийняття інструкцій, методичних рекомендацій, правил дотримання безпеки під час виробничої діяльності;

3) підготовку та здійснення заходів спрямованих на поліпшення індивідуального захисту працівника від виробничих правил і професійних захворювань;

4) організацію та забезпечення контролю і нагляду за умовами праці жінок, неповнолітніх та інвалідів;

5) відповідальність роботодавців та уповноважених ними осіб за порушення в галузі охорони праці.

Енциклопедичний словник з трудового права характеризує охорону праці як сукупність правових норм, які встановлюють систему заходів, безпосередньо спрямованих на забезпечення здорових і безпечних умов праці [4, с. 291].

В адміністративно-деліктній сфері поняття «охорона» розуміють як «превентивну діяльність державних і недержавних формувань по недопущенню проступків проти прав громадян, усунення причин та умов, що сприяють її порушенню» [5, с. 391].

Охорона праці вимагає належної її організації. Питання, що пов'язані з правом на охорону праці, в обов'язковому порядку мають бути закріплені в умовах трудового договору між працівником і роботодавцем. Це означає, що умови трудового договору не повинні містити положень, які не передбачають належних умов щодо охорони праці. З метою недопущення порушень під час виконання функціональних обов'язків працівником зі сторони роботодавця має бути надана наступна інформація:

- про умови праці (під розпис працівника);
- про наявність на робочому місці працівника можливих шкідливих та небезпечних факторів (обставин, ситуацій тощо), які можуть за певних умов призвести до порушень у галузі охорони праці;
- про права, пільги і компенсації працівника під час дії укладеного між ним і роботодавцем трудового договору.

Узагальнюючи наведене, зазначимо, що охорона праці є частиною загальних умов праці, яка має правове закріплення і забезпечується заходами і засобами, спрямованими на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі її трудової діяльності.

Адміністративно-правовий захист у сфері охорони праці в Україні можна вважати таким, що не забезпечує повною мірою вимог ст. 1 Закону України «Про охорону праці». Це стосується захисту адміністративно-правовими засобами життя, яке людина понад усе намагається зберегти, здоров'я, охорона якого має розглядатись як система заходів, спрямованих на забезпечення, зберігання та розвиток фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя [6, с. 431–432].

Ст. 14 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність посадових осіб за адміністративні правопорушення, що пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони здоров'я [7].

Роботодавці зобов'язані, як передбачено Законом України «Про зайнятість населення» (п. 3.1, ст. 50), забезпечувати охорону праці [8]. Цьому сприяє впровадження сучасних засобів техніки безпеки, які запобігають виробничому травматизму і професійним захворюванням [3, с. 423].

Разом з тим, адміністративне законодавство в частині визначення протиправних дій як деліктних, що призводять до порушень у галузі охорони праці, вказує лише на порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці (ч. 2 ст. 41 КУпАП).

Про загальні вимоги щодо порушень у галузі охорони праці йдеться у ст.ст. 93, 94 КУпАП. Неконкретність об'єкта протиправного посягання у галузі охорони праці призводить до порушень існуючих правил техніки безпеки на виробництві, що сприяє появі травматизму і професійним захворюванням серед працюючих.

Доповнення ст. 41 КУпАП окремою частиною щодо відповідальності за «виробничий травматизм і професійне захворювання» позитивно вплине на зменшення його стабільно високого рівня. За даними звіту про роботу технічних інспекторів праці і представників профспілок з питань охорони праці Об'єднання профспілок Львівщини за чотири роки і дев'ять місяців 2012 року на підприємствах, установах і організаціях та фізичних осіб, які мають найману працю в області, зареєстровано 2313 травмованих працівників, в тому числі 141 працівник травмований смертельно, із загальної кількості травмованих в 56 групових нещасних випадках постраждало 146 осіб, в тому числі 333 працівника отримали важкі травми з можливою інвалідністю.

Посадові особи, що відповідають за організацію і забезпечення належних умов праці та її охорону, притягаються, як правило, до дисциплінарної відповідальності. В інших випадках «винною особою» визнається потерпілий, що зумовлює появу нових причин і умов для порушень у галузі охорони праці.

Законом України «Про охорону праці», на відміну від КУпАП, передбачені штрафні санкції до юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб та працівників (ст. 43). Максимальні розміри штрафу в даному випадку не відповідають розмірам неоподаткованих мінімумів доходів громадян і посадових осіб за порушення в галузі охорони праці. Нарахування пені на несплачену суму штрафу (його частини) можна вважати «подвійним» притягненням за вчинене особою порушення в галузі охорони праці.

Висновки. Юридичний захист охорони праці має теоретичні напрацювання і відповідне нормативно-правове регулювання.

Адміністративно-правовий захист у галузі охорони праці має прогалини в частині конкретизації об'єкта протиправного посягання, що певною мірою сприяє латентності порушень, їх невизначеності та появі причин, які впливають на високий рівень виробничого травматизму і професійних захворювань.

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 10 жовтня 2011 року (Відповідає офіційному текстові). – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 96 с.

2. Конституції нових держав Європи та Азії / упор. С. Головатий. – К.: Укр. прав. фундація. Вид-во «Право», 1996. – 544 с.

3. Трудове право: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін.]; за ред. В. В. Жернакова. – Х.: Право, 2012. – 496 с.

4. Трудове право. Енциклопед. справочник / гл. ред. С. А. Иванов – М.: «Советская энциклопедия», 1979. – 528 с.

5. Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Т. 2. – Х.: Право, 2008. – 576 с.

6. Адміністративне право: підручник / [Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богуцький та ін.]; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – 624 с.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 4 березня 2013 року (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2013. – 284 с.

8. Про зайнятість населення: Закон України; чинне законодавство станом на 22 серпня 2012 року (Відповідає офіц. текстові). – К.: Алерта, 2012. – 56 с.

Остапенко Л. О. Охрана труда и её административно-правовая защита

Освещаются вопросы государственной политики в области охраны труда и обеспечению защиты прав работающих на надлежащие, безопасные и здоровые условия труда. Рассмотрен вопрос относительно организации охраны труда, обязанностей работодателей создавать надлежащие условия труда, а также возможности современной административно-правовой защиты труда в Украине.

Ключевые слова: охрана труда, административно-правовая защита, административная ответственность.

Ostapenko L. O. Labor protection and its administrative and legal protection

The article is devoted to the issues of state policy in the field of labor protection and protection of the rights of workers in the creation of safe and healthy working conditions. The question of the organization of work safety, the responsibilities of employers to create appropriate conditions as well as the possibilities of the modern administrative and legal protection of labor in Ukraine are examined.

Key words: labor protection, administrative and legal protection, administrative responsibility.

Стаття надійшла 04 червня 2013 р.